גליון א'מג

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

פרשת תולדות

"יעקב ועשו האמורים בפרשה"

– עבודת "איש שדה" למעליותא –

אמאי לא מל אאע"ה קודם שנצטווה?

בין "אמורים בפרשה" ל"אמורים למטה"

אור החסידות

קובץ זה יוצא לאור לעילוי נשמת

ה"ה הרב החסיד ר' מאיר ב"ר שמחה יצחק ע"ה זאיאנץ

ס. פאולו ברזיל

ולזכות בניו הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים

הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

צוות העריכה וההגהה:
הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גוראר'י, הרב מנחם מענדל ויספיש,
הרב מאיר יעקב זילברשטרום, הרב מנחם מענדל זילברשטרום,
הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה.

מכון 'אור החסידות'

1469 President st. #BSMT,
Brooklyn NY 11213 U.S.A.
+1-929-754-6218
oh@chasidus.net

ת.ד. 2033 כפר חב"ד
ארץ הקודש
*5717
orhachasidutil@gmail.com

ב"ה

גיליון א'מג – תשפ"ז

לקראת שבת

ביאורים על פרשת השבוע

נלקטו ונערכו מתוך תורתו של

כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

בפתח הגיליון

"יעקב ועשו האמורים בפרשה"

– עבודת "איש שדה" למעלית'א –

בפרשתנו מתואר כיצד עוד בהיות יעקב ועשו במעי אמם הי' ניכר מי נוטה לבתי מדרשות ומי לבתי ע"ז, וכן הי' גם לאחר לידתם, שעשו הי' "איש שדה" ויעקב "יושב אהלים".

במדור "יינה של תורה" יבואר כיצד עשו, בהיותו בנו של יצחק אבינו, נועד לשליחות מיוחדת להיות "הכובש את יצרו", ואשר עצם הנטי' לענייני העולם אינה פסול אלא עבודה מיוחדת שניתנה לו להתגבר על נטי' זו. ומכיוון שעשו עצמו לא מילא את הכוונה ויצא לתרבות רעה, מחויב כל יהודי לעבוד גם את עבודת ה"שדה" למעליותא, ולקרב לבן של ישראל לאביהם שבשמים.

המדור "שיחות קודש" עוסק אף הוא בענייננו של עשו כפי שהי' צריך לנהוג, וכפי שהוא "אמור בפרשה", עבודת השדה למעליותא, ואת אשר יש ללמוד מזה בעבודת האדם.

במדור תורת חיים, נקבצו כמה ממכתבי רבנו אודות גילוי הטוב הפנימי שצפון גם במי שהנהגתו אינה כדבעי לעת עתה, ואת החיוב על כל אחד לנצל כשרונותיו בשטח קירוב בנ"י לאביהם שבשמים, ובמדור "דרכי החסידות" הובא תיאור של כ"ק אדמו"ר הריי"צ כיצד קילף את שכבות הסתרה מלבו של יהודי, ועורר אצלו את הרגש היהודי שהוביל למהפך באורחות חייו.

ויה"ר אשר על ידי קירוב בני ישראל לאביהם שבשמים, נזכה לביאת משיח צדקנו אשר יקבץ נדחי ישראל, את "האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים", ויביא את כולם להשתחוות לה' בהר הקודש בירושלים, בב"א.

המערכת

תולדות

ב מקרא אני דורש

זקן מופלג, בלי עין הרע

ע"פ לקוטי שיחות חט"ז עמ' 211 ואילך

ה פנינים • עיון וביאור

- **הדמיון בין תולדות אברהם ויצחק**

ע"פ לקוטי שיחות ח"ה עמ' 112 ואילך

- **הבטחות הקב"ה לאברהם על יצחק וישמעאל**

ע"פ ספר השיחות ה'תש"נ ח"א עמ' 152 ואילך

ו יינה של תורה

- **"החסיד המעולה" ו"הכובש את יצרו"**

ע"פ לקוטי שיחות ח"ב עמ' 108 ואילך

ט שיחות קודש

מתי אין מקום להשתוללותו של עשו?

י פנינים • דרוש ואגדה

- **למה "תולדות יצחק" מתחילה בהיותו בן ארבעים?**

ע"פ ספר השיחות ה'תש"נ ח"א עמ' 154 ואילך

- **בין "אמורים לפרשה" ל"אמורים למטה"**

ע"פ לקוטי שיחות ח"ה עמ' 120

יא חידושי סוגיות

הטעם שלא מל אברהם אבינו את עצמו קודם שנצטווה

ע"פ לקוטי שיחות ח"ה עמ' 141 ואילך, חט"ז עמ' 215

יד תורת חיים

גילוי הפנימיות הטובה

טו דרכי החסידות

"גודר את השומן שנתקבץ על לבו"

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקו"ט והמקורות שהופיעו שם, ויש להיפך, אשר במקורם מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתתם.

זקן מופלג, בלי עין הרע

הכתוב מספר "ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות", ורש"י מביא שלושה טעמים לכהיית עיניו של יצחק – מדוע רש"י אינו מפרש פשוטו כמשמעו, שעיניו של יצחק כהו בגלל זקנתו, והוצרך לשלושה טעמים מחודשים?

"וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֶיןָ עֵינָיו מֵרְאֹת וַיִּקְרָא אֶת עֵשָׂו בְּנוֹ הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּנִי" (כז, א)

ותכהין – נעשתן של חלו (שהיו מעשנות ומקטירות לעבודה זרה). דבר אחר: כשנעקד על גבי המזבח והיה רואה לשחטו, נלחמו שתי עיניו ולחו מלאכי השרת ויצו ירדו דמעותיהם ונפלו על עיניו לפיכך כהו עיניו. דבר אחר: כדי שיטול יעקב את הברכות:

בכמה מפרשים (רשב"ם, רד"ק ורבינו בחיי) **פירשו את הכתוב פשוטו כמשמעו – שמכיון ש"זקן יצחק" לכן "ותכהינה עיניו מראות"** (ובדוגמת מה שמצינו ביעקב (ויחי מח, י): "ועיני ישראל כבדו מזוקן");

ובכן צריך ביאור: מדוע רש"י – שדרכו לפרש "פשוטו של מקרא" – לא הסתפק בפירוש פשוט זה, והוצרך להגיע ל**שלושה טעמים מחודשים** על זה שכהו עיניו של יצחק?!

ב. ויש לומר בזה, ובהקדים פירוש רש"י על הפסוק הבא, שאמר יצחק לעשו "הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי" (ולכן ברצונו לברכו מיד), וזה לשון רש"י:

"לפי שגיע לפרק שבועתו ידלג ממנו שניים לפניהם וממנו למחר כן; ויצחק סי' בן קכ"ג, אמר: שמע לפרק אמי אני מגיע ויהיו בת קכ"ז ממנה, והריני בן ה' שניים ממנו לפרקה, לפיכך 'לא ידעתי יום מותי' – שמע לפרק אמי שמע לפרק אבא".

וגם בזה קשה, שהרי יצחק עצמו מפרש דבריו ואומר "הנה נא זקנתי" **ולכן** "לא ידעתי יום מותי" – ולמה צריך רש"י להעמיס כאן טעם מיוחד, כאילו לא די במה שמפורש בכתוב גופא?

והביאור בזה:

יצחק נתברך **בברכה מיוחדת מהקב"ה**, וכמו שכתוב בפרשת חיי שרה (כה, יא) "ויברך אלקים את יצחק", ורש"י שם מפרש: "נתיירא (אברהם) לברך את יצחק מפני שצפה את עשו יוצא ממנו, אמר: יבוא בעל הברכות ויברך את אשר ייטב בעיניו, **ובא הקב"ה ובירכו**".

ומעתה הוקשה לרש"י: כיון שיצחק נתברך מהקב"ה, מקור הברכות - למה יש לו לחשוש ולומר "הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי", בשעה שעדיין לא הגיע אפילו להגיל של אמו ואביו? ולכן הוצרך רש"י לבאר באופן **מיוחד**, שהיה זה משום שהגיע חמש שנים לפני "פרק אמו".

ג. וכעין זה מובן בנידון דידן - זה שכהו עיניו של יצחק:

רש"י לא רצה לפרש את הכתוב באופן סתמי, שכיון ש"זקן יצחק" לכן "ותכהינה עיניו מראות" - כי כיון שיצחק נתברך מהקב"ה בעצמו, אינו מסתבר כלל שלאחר מכן תביא אותו זקנתו למצב כזה של צער ויסורים, ועד שרש"י מפרש (בפירושו לפ' ויצא כח, יג. לא, מב) שמי שנמצא במצב זה נחשב "כמֵת"!

ובפרט, שלא מדובר על זמן קצר שבו כהו עיניו, אלא על (לכל הפחות) **חמשים ושבע שנים** - שהרי בפרשתנו מדובר על מה שהיה בעת היות יצחק בן מאה ועשרים ושלוש, ובפועל יצחק האריך ימים עד גיל מאה ושמונים!

[ועוד להוסיף, שבספר בראשית (עד כה) מסופר על כמה אנשים שהאריכו ימים הרבה יותר מקכ"ג שנים, ולא מצינו בכתוב שבגלל זה כהו עיניהם (ברש"י מצינו (בפ' בראשית ד, כג) רק לגבי למך שהיה סומא, וגם זה הוא רק לפי פירוש אחד). -

וגם מה שמצינו ביעקב (בהמשך הפרשיות) אשר עיניו "כבדו מזוקן", הרי היה זה רק בסוף ימיו ממש, ומלבד זאת הרי "כבדו" קל יותר מאשר "ותכהין" (ראה זהר פרשתנו קמב, א. ספורנו כאן)].

ולכן מפרש רש"י טעמים **מיוחדים** על זה שכהו עיניו של יצחק. והיינו, שמצד ברכת ה' היה יצחק צריך להיות במצב ש"לא כהתה עינו" (וכמו שכתוב לגבי משה - ברכה לה, ז), אך התערבו כאן ענינים "צדדיים" שהם אלו שגרמו לכהיית עיניו;

ובזה גופא מביא רש"י כמה טעמים ולא די לו באחד מהם, כי כל פירוש בפני עצמו אינו חד וחלק, כדלקמן.

ד. הטעם הראשון שמביא רש"י - שכהיית עיניו של יצחק היתה כתוצאה "בעשנן של אלו", נשי עשו שהיו מקטירות לעבודה זרה, וכמו שסיפר הכתוב לעיל (כו, לה) שהיו "מורת רוח ליצחק ולרבקה".

והמעלה בפירוש זה היא סמיכות הכתובים (ראה גם רא"ם ושפתי חכמים על רש"י): מכיון שהכתוב אומר "ותכהין עיניו מראות" - ולא מסתבר שהיה זה רק בגלל זקנה, שהרי הקב"ה בירך אותו (כאמור) - מסתבר שהטעם לזה נמצא בדברי **הכתוב הסמוך עצמו**; וכדיוק לשון רש"י - "בעשנן של **אלו**", נשי עשו שנזכרו זה עתה.

ולכן מציב רש"י פירוש זה כפירוש **ראשון**, כי הוא העיקר לפי "פשוטו של מקרא" – שהטעם לכהיית עיניו של יצחק מובנת מתוך סמיכות הכתובים גופא (בשונה מהפירושים האחרים שמביאים טעם חדש שאין לו הוכחה מתוך הכתוב).

אולם כיון שפירוש זה מעורר קושי, כי (א) לכאורה נשי עשו לא הקטירו לעבודה-זרה בתוך ביתו של יצחק גופא, אלא בבתיהם שלהם – ואם כן איך הגיע העשן והזיק ליצחק? (ב) אם הזיק העשן ליצחק – למה לא הזיק גם לרבקה (וראה במפרשי רש"י שהאריכו בזה)?

לכן הביא רש"י שני טעמים נוספים, שלפיהם מתורץ שכהיית העינים היתה **דוקא ביצחק** – או משום דמעות המלאכים בעת העקידה, או כדי שיעקב יזכה בברכות.

ה. הטעם השני שמביא רש"י, שדמעות המלאכים בעת העקידה "נפלו על עיניו" של יצחק, הוא ענין של "**מדרש**" – ולכן מביאו רש"י כפירוש **שני** בלבד, כי אין לו יסוד מתוך "**פשוטו** של מקרא".

אולם יחד עם זה יש בו מעלה מיוחדת – שאינה בשני הפירושים האחרים, והיא:

לכולי עלמא, זה שיעקב קיבל בפועל את הברכות (במקום עשו) היה בזכות זה שכהו עיניו של יצחק, כמובן.

ומעתה, לפי הפירוש הראשון והשלישי נמצא דבר פלא, שברכותיו של יעקב הגיעו לו כתוצאה מענין של **גנות וחסרון**:

לפי הפירוש הראשון – זכה יעקב לברכות בגלל **עשן העבודה-זרה** שהכהה עיני אביו, ולפי הפירוש השלישי – בגלל שיצחק **רצה לברך את עשו** והקב"ה הכהה עיניו;

ודוקא לפירוש השני אתי שפיר, שזה שכהו עיניו של יצחק היה כתוצאה **ממעלתו** בענין העקידה – ויעקב זכה לברכות כהמשך **למעלת העקידה**.

ו. הטעם השלישי שמביא רש"י, "כדי שיטול יעקב את הברכות", יש בו **קושי גדול** – ולכן מציבו רש"י כפירוש **אחרון**:

"הרבה דרכים למקום", והאמנם לא מצא הקב"ה דרך אחרת להביא על יעקב את הברכות אלא על ידי שיכהו עיניו של יצחק, דבר הכרוך בצער ויסורים, לשנים כה רבות?!

אך סוף סוף יש מעלה בפירוש זה לגבי הפירושים הקודמים – כי (א) הפירוש השני – שדמעות המלאכים הן שהכהו עיני יצחק – הוא "מדרש" שאין לו מקור בפשט, ואילו פירוש זה מיושב גם בפשט. (ב) לפי הפירוש הראשון – שכהו עיני יצחק בגלל עשן עבודה-זרה – קשה: למה דוקא יצחק? ואילו לפירוש זה מיושב בפשיטות.

[עוד מעלה בפירוש זה, שלפיו מובנת הסמיכות "ויהי כי זקן **יצחק** – **ותכהין עיניו**" (שכאשר הזקין יצחק ורצה לברך את עשו לפני מותו, כהו עיניו כדי שיעקב יקבל ברכות אלו); משא"כ להפירושים הקודמים שלכאורה כהיית עיניו של יצחק היתה מחמת ענינים אחרים שהיו **עוד לפני** ש"זקן יצחק". ודו"ק].

פנינים
עין וביאור

המדור מוקדש
לעילוי נשמת
ר' עזריאל צבי
ב"ר מרדכי ע"ה

הדמיון בין תולדות אברהם ויצחק

ואלה תולדות יצחק

יעקב ועשו האמורים בפרשה (כה יט. רש"י)

יש להבין מדוע הקדים רש"י את יעקב לעשו, הרי עשו נולד קודם יעקב?

ויש לומר, דבכך מבאר רש"י את לשון הפסוק "ואלה", עם וא"ו החיבור:

על הפסוק (משפטים כא, א) "ואלה המשפטים" פירש רש"י "ואלה מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני", והיינו שפירוש "ואלה" עם וא"ו החיבור הוא שהפרטים המפורטים בפרשה זו הינם **דומים** לפרטים שנפרטו קודם לכן, וא"כ, בנדו"ד פירוש "ואלה תולדות" הוא שהמנויים כאן דומים הם למנויים לפנ"ז (וראה גם משכיל לדוד כאן).

והנה, בסוף פרשה הקודמת נפרטו תולדות ישמעאל, וא"כ יוקשה מדוע נאמר כאן "ואלה" עם וא"ו החיבור, הרי אין דמיון בין התולדות, דאצל ישמעאל כל תולדותיו היו רשעים (ראה שמו"ר ל, ג), משא"כ בתולדות יצחק, שיעקב הי' צדיק?

וע"כ למד רש"י שכוונת הכתוב אינה לדמות תולדות יצחק לתולדות ישמעאל, אלא לדמותם לתולדות **אברהם**, שנזכרו לפני תולדות ישמעאל, בפרשה הקודמת, שכתוב שם (כה, ט) "ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו". וכהמשך לכתוב זה בו נזכרו תולדות אברהם, מפרט הפסוק את תולדות יצחק

[וראה במקור הדברים שאין להקשות שא"כ כתוב זה בא בהמשך לפרשה שלפני פני' ולא לפרשה שלפני', כי הן תולדות ישמעאל שבסוף פרשה הקודמת והן תולדות יצחק שבפרשתנו, שניהם הם פירוט תולדות אברהם ובאים בהמשך זל"ז – ע"ש לפרטי הביאור בזה].

ובין שני "תולדות" אלו אכן יש דמיון, שכשם שבתולדות אברהם המבוגר יותר (ישמעאל) הי' רשע והצעיר יותר (יצחק) הי' צדיק, כך גם הי' גם בתולדות יצחק, שהמבוגר יותר (עשו) הי' רשע, והצעיר יותר (יעקב) הי' צדיק.

וכדי לרמז שפירוט "תולדות יצחק" כאן בא כהמשך לכתוב "ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו" שבהם נזכרו תולדות אברהם, הקדים רש"י את יעקב לעשו, כיוון שגם שם הקדימה התורה את יצחק לישמעאל, "יצחק וישמעאל בניו".

הבטחות הקב"ה לאברהם על יצחק וישמעאל

ואלה תולדות יצחק

יעקב ועשו האמורים בפרשה (כה יט. רש"י)

יש להבין מדוע לא פירש רש"י שתולדות יצחק הכוונה למאורעות שאירעו עם יצחק (וכפירוש הספורנו והרד"ק), וכפי שפירש בתחילת פרשת וישב על הפסוק (לז, א) "אלה תולדות יעקב" – "אלה ישוביהם וגלגוליהם"?

ויש לומר:

בפסוק נאמר "ואלה תולדות", וביאר רש"י בפרשת משפטים (כא, א) ש"ואלה מוסיף על הראשונים", וא"כ מובן שפסוק זה בא להוסיף על הנאמר לפני זה. וכיוון שלפני זה עוסק הכתוב ב"תולדות ישמעאל" ושם הכוונה לבנים, צריך לומר שגם "תולדות יצחק" הם בנים ולא מאורעות.

ויש לבאר השייכות שבין הפרשיות שמצדה באה פרשת תולדות יצחק כהמשך והוספה לפרשת תולדות ישמעאל [ובאופן אחר מהפנינה הקודמת. הערת המו"ל]:

לאחר לידת ישמעאל הבטיח הקב"ה לאברהם (יז, ה-ו): "כי אב המון גוים נתתיך, והפריתי אותך במאד מאד ונתתיך לגוים גו'", ובהמשך לזה נתבשר אברהם על לידת יצחק. וכן מפורש אחר כך (כא, יב) "ביצחק יקרא לך זרע", היינו שהבטחת "אב המון גוים נתתיך" תתקיים ע"י יצחק ולא ע"י ישמעאל, אף שגם לגביו הובטח ש"שנים עשר נשיאים יוליד" (יז, כ).

ויש לומר שתולדות ישמעאל ותולדות יצחק באו בהמשך זה לזה כדי להורות על קיום הבטחה הנ"ל לאברהם, שלאחר סיום דברי ימי חיי אברהם, מפרט הכתוב כיצד נתקיימו ההבטחות שהובטחו לאברהם בקשר לבניו:

"ואלה תולדות ישמעאל **בן אברהם**" (כה, יב), שנולדו לו "שנים עשר נשיאים לאומתם" (כה, טז), שבזה נתקיימה הבטחת "שנים עשר נשיאים יוליד". ובהמשך לזה בא "ואלה תולדות יצחק **בן אברהם**" (כה, יט), שהם יעקב ועשו, להורות על קיום הבטחת הקב"ה "אב המון גוים נתתיך גו'" ע"י יצחק דוקא ולא מישמעאל, שאכן נתקיים ע"י "יעקב ועשיו" שהם "ישראל ואדום" (כפירש"י יז, ו).

"החסיד המעולה" ו"הכובש את יצרו"

יעקב אבינו הי' בטבעו "יושב אהלים", ויש מקום לחשוב ולומר שבני ישראל צריכים לדבוק בעבודת יעקב אבינו ולהיות רק "יושבי אהלים" מבלי לעסוק בקידוש וזיכוך העולם וקירוב היהודים הנמצאים שם לאבינו שבשמים.

במאמר שלפנינו, העוסק במצבו של עשו שהי' "מפרכס לצאת" לבית ע"ז כבר בבטן אמו, יבואר מהו עניינו של "עשו" כפי שהוא "אמור בפרשה", ואודות חובת עבודת ה' של יהודי בעולם שמחוץ לביהמ"ד.

עשו – רץ לע"ז או גדל ברוחניות?

על הכתוב בפרשתנו בקשר ליעקב ועשו "ויגדלו הנערים" (כה, כז) דרשו בזהר הקדוש (ח"א קלח, ב) שהכוונה היא לא רק לגדלות בגשמיות, אלא גם לגדלות רוחנית, על ידי ובזכותו של אברהם אבינו: "סטרא דאברהם גרים לו לאתגדלא" – ה"צד" של אברהם גרם להם לגדול, ו"זכותי' סייע לון", וממשיך ש"הוא הווה מחנך לון במצוות", בכדי "לאסגאה יעקב ועשו" (ומעין זה בילקוט שמעוני יהושע רמז כג).

והדבר תמוה:

מפורסמת היא דרשת חז"ל על "ויתרוצצו הבנים בקרבה" (פרשתנו כה, כב), ש"ויתרוצצו" הוא מלשון "ריצה": "כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר – יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתחי ע"א – עשו מפרכס לצאת" (ב"ר פס"ג, ו. הובא בפרש"י עה"פ).

וכיצד ניתן לומר שעשו הלך ונתגדל ברוחניות על ידי אברהם אבינו, ועד שהי' מתחנך על ידו במעשה המצוות בפועל, בעוד שכבר במעי אמו הי' נמשך לעבודה זרה?

תכליתו של עשו

בשמונה פרקים (פ"ו) מבאר הרמב"ם שישנם שני אופני עבודה אצל בני אדם: "החסיד המעולה", ו"הכובש את יצרו". "החסיד המעולה" הוא זה אשר נמשך בטבעו לעניינים טובים בלבד, "ויעשה הטובות והוא מתאווה ונכסף אליהן". ואילו "הכובש את יצרו", "אף על פי שעושה המעשים הטובים והחשובים", מכל מקום "הוא מתאווה אל הפעולות הרעות ונכסף אליהן", אלא ש"יכבוש את יצרו".

ועל פי זה יש לבאר את החילוק בין יעקב לעשו בהיותם עוד במעי אמם, שהי' מעין החלוקה בין "החסיד המעולה" ל"הכובש את יצרו":

יעקב הי' "החסיד המעולה", שמטבעו הוא "איש תם יושב אהלים", ונפשו נמשכת לבית המדרש מטבע ברייתו, אפילו במעי אמו. ואילו עשו הי' בטבעו מי שנפשו נוטה לעניינים בלתי רצויים ויעודו הוא להיות "הכובש את יצרו", היינו שבטבעו הוא "איש יודע ציד איש שדה", ועל טבע זה גופא הוא צריך להתגבר ולעבוד את ה'.

ובטרם שיצאו מן האבות, בהיותם בבטן האם, לא הייתה שייכת כלל מציאות של רע אצל עשו, ולא הי' זה אלא נטי' לפעולות הרעות במטרה שעל ידי זה יתעורר עניין "כובש את יצרו".

ומצב זה נמשך גם בעת חינוכו על ידי זקנו אברהם, אלא שלאחר מכן, מכיוון שהייתה לו בחירה חפשית, נהג להיפך והלך אחרי הנטי' לרע מבלי לגבור עלי', והוציאה מן הכח אל הפועל רח"ל.

"מריבים בנחלת שני עולמות"

על פי המבואר למעלה, יש לבאר גם את עומקה של דרשה אחרת שדרשו חז"ל על "**ויתרוצצו** הנערים" – "מתרוצצים זה עם זה ומריבים בנחלת שני עולמות" (רש"י עה"פ), "בשביל העולם הזה והעולם הבא" (יל"ש עה"פ).

כי הנה, החילוק בין "החסיד המעולה" לבין "הכובש את יצרו" אינו רק באופן העבודה הנחוץ – אם בעלי' ושגשוג בעבודת ה' בדוגמת יעקב יושב אהלים, או בכפי' והתגברות על הנטי' לרע, אלא גם בתוצאתה של העבודה:

אצל "החסיד המעולה" העבודה היא בעלי' מדרגה לדרגה בקדושה עצמה, וממילא העיקר והמטרה בעבודתו היא להגיע לשלמות העלי', לעולם טהור שאין בו תערובת של רע. ונמצא שהתכלית אצלו היא עולם הבא – עולם שכולו קדושה.

ולעומת זאת, אצל הכובש את יצרו העבודה התכלית היא באופן אחר לגמרי, העבודה המוטלת עליו היא ההתגברות על המניעות והעיכובים המפריעים לעבודת ה', ונמצא שעיקר המעלה אצלו היא העבודה בעולם הזה ששם יש העלמות והסתרים על הקדושה, והוא מתגבר עליהם וכובש אותם.

יחד עם זאת, הרי אופני העבודה של החסיד המעולה והכובש את יצרו כלולים זה מזה:

גם החסיד המעולה חייב לעבוד עבודתו בעולם הזה, ועל ידי זה דווקא הוא מתעלה בעבודתו בקדושה למקום גבוה יותר, אלא שירידתו לעולם הזה והעבודה בו היא בשביל העולם הבא – שהעלי' בקודש תהי' באופן גבוה יותר.

ולאידך, גם הכובש את יצרו חייב לעלות מדרגה לדרגה בקדושה גופא, עליו להתנתק מזמן לזמן מעבודת ההתגברות על מניעות העולם, וההתעסקות בזיכוכו והעלאתו לקדושה, ולהתמסר לעבודת ה"עולם הבא" שבתוך ה"עולם הזה" גופא – עבודת "יושב אהלים", להתעלות בקדושה גופא מחיל אל חיל. אך אין זה בשביל העלי' עצמה, אלא בכדי שעבודתו בכיבוש היצר והתגברות על העולם יהיו כדבעי.

ונמצא, שגם החסיד המעולה וגם הכובש את יצרו עובדים עם העלמות העולם הזה, וגם מתעלים מחיל אל חיל בעבודה השייכת לעולם הבא, אך ההפרש ביניהם הוא מהו העיקר ומהי התכלית – העבודה עם העולם הזה, או העולם הבא.

וזו הייתה מחלוקתם של יעקב ועשו שהיו "מריבים בנחלת שני עולמות": בהיותם במעי רבקה כאשר היו שניהם שייכים לקדושה בלבד, הייתה אז ביניהם מחלוקת מהי התכלית ומה הוא עיקר העבודה. אצל יעקב "החסיד המעולה" הי' העיקר העולם הבא, והעבודה בעוה"ז לא הייתה אלא אמצעי לעבודת העוה"ב, ואילו אצל עשו "הכובש את יצרו" העיקר הי' העבודה והזיכוך בעולם הזה, והעסק בעבודה רוחנית (עוה"ב) הוא בשביל שלימות העבודה עם עולם הזה.

איש ציד – למעליותא

והנה, על הנהגתו של עשו כאשר "ויגדלו הנערים", נאמר "ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה", ומכיוון שנאמר בזהר ש"ויגדלו הנערים" היינו גדילה למעליותא, ואז הי' עשו תחת חינוך והדרכת אברהם אבינו ש"הווה מחנך לון במצוות", משמע שגם עניין "איש יודע ציד" הוא למעליותא בעבודת "הכובש את יצרו".

ויש לבאר תוכן עבודה זו (בהבא לקמן ראה ספר המאמרים תש"ג עמ' 185 ואילך):

עשו הי' "איש שדה", היינו שעניינו הוא להתגבר על מניעות והסתרי העולם הגשמי, ולשם כך נחוץ להיות "איש יודע ציד", וכפירושו של רש"י – "לצוד ולרמות".

ולדוגמא, כאשר יהודי מתעסק באכילה ושתי', שמצד טבע העולם אדם נמשך לתאוות העולם ברתיחה ובתענוג גדול, וכאשר מתמסרים לתאוות אלו, הרי מתרחקים מכל עניין של רגש והבנה בעבודת ה', וחלק מעבודת הכובש את יצרו, הוא להשתמש בענייני העולם כאכילה ושתי' וכו', אבל לשם שמים ללא תאווה, רק בכדי שיהי' לו כח ללמוד ולהתפלל.

ועבודה זו היא בבחינת מרמה ו"ציד", וכמשל הרמאי שמתקרב אל האדם והולך עמו בדרכו, ונראה לו כאוהב וידיד, אבל בסופו של דבר מסדר שיהי' הכל עבורו, ועושק את האדם שהי' נדמה שהוא קרוב אליו ודורש טובתו.

כמו כן אותו יהודי אוכל ושותה ועוסק במשא ומתן ובחיצוניות נראה שהוא הולך בדרכי העולם שחפצים בגשמיות ושקועים בה, אבל באמת ובפנימיות לבבו מתכוון הוא גם בשעת האכילה לעבודת ה', והדבר מתגלה בפועל כאשר משתמש בכח האכילה לתורה ותפילה.

ונמצא שאותו יהודי מתעסק "לצוד ולרמות" את הסטרא אחרא, שעוסק בענייני העולם ככל האדם, ויחד עם זאת מעלה אותם לקדושה.

עשו כפי שהוא "אמור בפרשה"

ומזה יש ללמוד בעבודת האדם לקונו:

אף על פי שעם ישראל הם בני יעקב, שהי' "החסיד המעולה" ו"יושב אהלים", הנה גם עבודת עשו, שהי' בטבעו "איש שדה", והי' צריך להיות "הכובש את יצרו" – ניתנה גם כן לבני ישראל.

והדבר רמוז ברש"י ריש פרשתנו "ואלה תולדות - יעקב ועשו האמורים בפרשה", תולדותיו של יצחק הצדיק הם שני סוגי העבודות של "יושב אהלים" ו"איש שדה", אלא שאין מדובר על עשו כפי שהי' בפועל לאחר שיצא ח"ו, אלא על עשו כפי שהוא "אמור בפרשה", היינו כפי שהי' צריך להיות על פי תורה, לכבוש את יצרו ולזכך ולקדש את ה"שדה" והעולם הגשמי.

אלא שבזה יש סדר קבוע - "יעקב ועשו האמורים בפרשה", תחילה ישנה לעבודת "איש תם יושב אהלים", היהודי צריך להקדיש עצמו ללימוד התורה באופן של "תם", בתמימות, לא לערב את יצרו ח"ו בפירוש התורה, אלא לחפש את האמת שבתורה בלבד.

ולאחר שעבד עבודת יושב אהלים, עליו לדעת שגם "עשו" הוא "אמור בפרשה", וצריכים לצאת ל"שדה" - לעולם שמחוץ לבית המדרש, "לצוד ציד" מענייני העולם ולעשות ממנו "מטעמים" (ראה תניא פכ"ז) לאבינו שבשמים, ולקרב לתורה ומצוותי' יהודים ששרויים בשדה הרחוק מקדושה.

ואף על פי שלשם כך נדרש להיות "יודע ציד", ולדבר בשפת אנשי השדה שאינם מתלהבים מענייני תורה ומצוות, וכפי שכתב הרמב"ם (בנוגע לחינוך קטן בשנים) שבתחילת העבודה "יזרז אותו בדברים שהם אהובים אצלו לקטנות שניו . . קרא ואתן לך אגוזים . . וכל זה מגונה, ואמנם יצטרך למיעוט שכל האדם".

הנה אין לירא מכך שתהי' בו ירידה משום כך, שכן הקדים את העבודה באופן של "איש תם יושב אהלים", והדבר מגן עליו ומבטיחו שעבודתו בשדה תהי' על פי דרכי התורה, ויהיו אלה "תולדות יצחק - יעקב ועשו **האמורים בפרשה**".

שיחות קודש

מתי אין מקום להשתוללותו של עשו?

...כאשר יהודי פשוט לומד אודות עשו, יודע הוא שהנהגתו היתה באופן בלתי־רצוי כו'.

...ועפי"ז — כאשר יהודי פשוט עולה לתורה בפ' תולדות, ומברך "ברכת התורה", ואח"כ מספרים לו [מכיון שהוא בעצמו "לא ידע מאי קאמר"] שקראו בתורה אודות **עשו**, נשאלת אצלו השאלה: היתכן לברך ברכה על ענין הקשור עם "עשו" — הרי הוא יודע אודות הנהגתו של עשו באופן **בלתי־רצוי**?!

הנה על זה אומרים לו — שכל זה שייך רק כאשר מדובר אודות מציאותו של עשו כפי שהוא **בעולם**, משא"כ כאשר מדובר אודות עשו כפי שהוא מופיע בפרשה **בתורה**, "האמורים בפרשה" — איזה תפיסת מקום יש להשתוללותו של עשו בעולם ("דאָס וואָס עשו ווילדעוועט אין וועלט") לגבי העובדה שעי"ז ניתוספה פרשה **בתורה**!...

ולכן, כאשר עולה לתורה בפרשה שבה מדובר אודות עשו — מברך הוא "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", שזוהי **אותה** הברכה שמברך על הקריאה בתורה ב"עשרת הדברות"!... ומכיון שלא יתכן שנוסח הברכה על הטובה יהי' שוה לנוסח הברכה על ענין בלתי־רצוי [שהרי נוסף לזה שענין כזה הוא היפך ההלכה, הרי זה גם היפך השכל הפשוט] — בהכרח לומר שגם הקריאה בתורה אודות עשו היא **דבר טוב**, בדוגמת הקריאה בתורה בעשה"ד, וכאמור — כאשר מדובר אודות הוספת פרשה **בתורה**, אין תפיסת מקום להשתוללותו של עשו בעולם!

(ש"פ מטו"מ תשמ"ג)

פנינים
דרוש ואגדה
המדור מוקדש
לעילוי נשמת
ר' עזריאל צבי
בן מרדכי ע"ה

למה "תולדות יצחק" מתחילה בהיותו בן ארבעים?

ואלה תולדות יצחק
יעקב ועשו האמורים בפרשה (כה יט. רש"י)

במפרשי התורה (ראה ספורנו ורד"ק) פירשו שכוונת הפסוק ב"תולדות יצחק" היא למאורעות שאירעו עם יצחק. אך רש"י פירש שהכוונה היא לבנים של יעקב (וראה לעיל במדור "עיונים וביאורים קצרים" טעם הדבר).

ויש לקשר בין שני הפירושים בדרך הפנימיות:

סיפור תולדותיו ומאורעות דברי ימי חיי יצחק בפרשת תולדות מתחיל בהיות יצחק בן ארבעים שנה, "ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה" (כה, כ), וסיפור זה בא כהקדמה ללידת בניו של יצחק עשרים שנה לאחר מכן, "ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם" (כה, כו).

והנה, במשך ארבעים שנות חייו הראשונות היו בחיי יצחק ריבוי ענייני עבודה ומעשים טובים, ועד לענין הכי עיקרי, עקידת יצחק, ובג' שנים שלאחר העקידה הי' יצחק בגן עדן (מדרש – הובא בריב"א כאן). אך פרטי ענייני יצחק שנזכרו בפרשיות שלפני זה נזכרים בתור פרטים בדברי ימי חיי אברהם. ורק בפרשתנו מתחילה התורה לספר "תולדות" ודברי ימי חיי **יצחק**, וצריך ביאור מדוע לא נכללה עבודת יצחק לפני היותו בן ארבעים ב"תולדות יצחק"?

ויש לבאר:

תכלית הכוונה של הקב"ה אינה במסירות נפש (כפי שהי' בעקידת יצחק) ואף לא בעלי' לגן עדן (כפי שהי' בג' שנים לאחר מכן), אלא בעבודה **לברר את העולם**, לפעול בענייני העולם עצמם גילוי אלוקות, כיוון שבזה דווקא מושלמת כוונת הבריאה לעשות לו ית' דירה בתחתונים (תנחומא נשא טז ועוד. תניא פרק לו), שהעולם עצמו יהי' דירה להקב"ה.

ולכן עיקר "תולדות יצחק" שפירושו **מאורעות** יצחק מתחיל דוקא ב"תולדות יצחק" שפירושו סיפור לידת **בניו** של יצחק, כי דווקא בזה מתקיים העניין ד"פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה" (בראשית א, כח), לעשות לו ית' דירה בתחתונים. וכן בהמשך המאורעות שבפרשה, הליכת יצחק לאבימלך, עבודתו בחפירת בארות, הכריתת ברית עם אבימלך וכיו"ב, בכולם מודגשת עבודתו של יצחק בעולם הזה הגשמי, לא בעלי' למעלה ומס"נ, כי אם במילוי כוונת הקב"ה, לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

בין "אמורים לפרשה" ל"אמורים למטה"

ואלה תולדות יצחק בן אברהם
יעקב ועשו האמורים בפרשה (כה יט. רש"י)

יש להבין מדוע מונה רש"י את יעקב קודם לעשו, הרי עשו נולד קודם. ובאמת הרמב"ן בפירושו על הפסוק כתבם כסדר לידתם: "עשו ויעקב האמורים למטה".

ויש לבאר ע"ד הפנימיות, דטעם החילוק מבואר בדיוק לשונם, דרש"י כתב: "יעקב ועשו **האמורים בפרשה**", משא"כ הרמב"ן כתב: "עשו ויעקב **האמורים למטה**".

והביאור בזה:

בנוגע ליעקב ועשו מצינו חילוק בין לידתם ליצירתם, שבלידה קדם עשו, אך ביצירה קדם יעקב (ראה רש"י כה, כו). **וביארו בזה** (של"ה סז, ב. קיצורים והערות לתניא ע' מח ואילך) דיעקב ועשו מרמזים על היצר טוב והיצר הרע, דגם בהם מצינו חילוק זה, שבהתגלות בגוף, ב'לידה', היצר הרע בא לאדם קודם ליצר טוב, אך בשורש הדברים, ב'יצירה', היצר טוב קודם ליצר הרע, דכוונת ורצון הקב"ה הוא דווקא ביצר טוב ולא ביצר הרע.

וזהו ביאור החילוק:

כשעוסקים בדברים כפי שהם "למטה", בעולם, אזי עשו קודם ליעקב, ולכן כתב הרמב"ן "עשו ויעקב האמורים **למטה**", כי כאן למטה היצר הרע בא אל האדם קודם ליצרו הטוב, אך כאשר עוסקים "בפרשה", היינו כפי שהדברים הם מצידו של הקב"ה (ד"אורייתא וקוב"ה כולא חד" (זהר – הובא בתניא רפכ"ג)), אזי יעקב (היצר טוב) קודם, כמו שנאמר "ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי" (מלאכי א, ב-ג), והקב"ה חפץ במעשיהן של צדיקים דוקא (ב"ר ספ"ב), ולכן כתב רש"י "יעקב ועשו האמורים **בפרשה**", כי כפי שהדברים הם מצד התורה, יעקב קודם לעשו.

חידושי סוגיות
עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

המדור מוקדש לעילוי נשמת
הרב שמעון
בן הרב מנחם שמואל דוד הלוי
ע"ה רייטשיק
נפטר כ' כסלו התשפ"ב

הטעם שלא מל אברהם אבינו את עצמו קודם שנצטווה

יתמה אמאי לא מל אברהם עצמו קודם שנצטווה וכיצד נאמר בו "וישמור משמרתי" / יביא המבואר במק"א בנדר החידוש דמ"ת במציאות החפצא דהמצוות בעולם ויתרץ לפ"ז / יתרץ עוד דקיום המצוות דהאבות הי' חומרא ולא הי' יכול לדחות המצוות שנצטוו ב"נ ובהן האיסור דשפיכת דם

"עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חוקותי ותורתי" (כו, ה)

תנן בקידושין (פב, א): "מצינו שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חוקותי ותורותי" (ועיין ג"כ מאמר רב יומא כח, ב. וכבר נתבארו החילוקים בין דברי המשנה למאמרו של רב באריכות בס' 'אוצרות התורה - חידושי סוגיות' תולדות ב).

וידועה הקושיא בזה, אמאי לא קיים אברהם אבינו גם מצות מילה קודם שנצטווה, כפי שקיים את שאר המצוות. והריב"א (עה"ת ס"פ לך) כ' בזה שכיון שמצות מילה שייכת רק פעם אחת - לא מל א"א א"ע עד שנצטווה, מאחר ו"גדול המצווה ועושה כו'" (קידושין לא, א. וש"נ), וא"א חפץ במעלה זו. אולם לפ"ז נמצא ש"וישמור משמרתי" הי' רק במיעוט משנותיו של אברהם - לאחר שמל עצמו, כי סו"ס לא שמר מצוה זו, ולכאו' ק"ק לומר כן (בדרך הפשט עכ"פ) [ובפרט דבנדרים לב, א ילפינן מקרא דידן דבן ג' שנים הכיר אברהם את בוראו, והיינו מדכתיב "עקב" שמניינו קע"ב, ולהריב"א פשיטא שהמשך הכתוב "וישמור משמרתי" לא נתקיים כמנין עק"ב].

ובמק"א (ראה לקו"ש חט"ז יתרו ג, חלקו הובא באוצרות המועדים חג השבועות חידושי סוגיות סי' ד) **הובא הביאור הידוע בזה** - דכל זמן שלא נצטוה לא הי' עדיין שם וגדר ערלה, ובאם הי' מל הי' כחותך בעלמא ואין שם מילה על חיתוך זה כיון שלא הוסר דבר הנקרא בשם וגדר ערלה.

ואף שעד"ז הוא גם באכילת מצה וכיו"ב, שלא הי' עדיין גדר מצוה, וכן בכמה מצוות כיו"ב, ואעפ"כ קיימן אברהם ובניו אחריו (ראה תוד"ה אלא ר"ה יא, א. פרש"י וירא יט, ג. פדר"א פל"ב הובא בפרש"י פרשתנו כז, ט. תיב"ע שם. צפע"נ וירא יח, ו. פרשתנו כז, ג ואילך. ובכ"מ) - מ"מ, בשאר מצוות הנה במה שקיימן כפי שיכל, לא מנע לעולם האפשרות לקיים כדין, משא"כ במילה שאילו הי' מל שוב לא הי' יכול לעשות פעם אחרת מילת

ערלה באם יצטווה מן השמים (וע"ד מה שהובא בריב"א ס"פ לך בשם הר"ף), ואף שעדיין הי' יכול להטיף דם ברית, מ"מ הי' חסר ענין עיקרי דהעברת הערלה. ועוד יש לחלק, דהתם הי' בזה עכ"פ גדר כללי דאכילת מצוה שכבר הי' שייך אז, וכן החילוקים בהאכילה ("פת לחם", "בן הבקר" וכו' - כמו בהכנסת אורחים דאברהם) וכן בכללות - "לעשות צדקה" (הכולל גם לבוש ובית).

ויש לומר בזה עוד ביאור, ובהקדים דהא דקבלו האבות ע"ע לקיים כל התורה אע"ג דאכתי לא ניתנה, הי' זה בפשטות כ"**חומרא**" ו"**הוספה**" בהנהגת האבות, דלפיכך חשיב זה כזכות מיוחדת עבור האבות, וכמובן גם מגופי' דקרא דידן דמיני' ילפינן שקיים אברהם כל התורה - "**עקב** אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצוותי חוקותי ותורתי", דבא כטעם לברכות שנאמרו לאברהם קודם לכן "ואהי' עמך ואברכך . . והתברכו בזרעך כל גויי הארץ" - הרי דקיום המצוות שלו הי' כהוספה על הנדרש ממנו, וכחומרא מיוחדת בהנהגתו.

דלפ"ז מובן, דכאשר קיום א' מהמצוות שלא נצטווה אברהם עלי' עמד בסתירה למצוה אחרת שכן נצטווה עלי' - אין מקום כלל שיקיים את אותה המצוה שלא נצטווה עלי', כי פשוט וברור שענין של **חומרא והידור** אין בכחו לדחות ענין של **ציווי וחיוב**; דבמקרה זה "**קיום התורה**" הוא לא לקיים את החומרה וההידור, אלא את הציווי עליו נצטווה.

[ואמנם כי כבר חקרו בספרים (פרשת דרכים דרך האתרים דרוש ראשון. בית האוצר מערכת א) אי האבות יצאו מכלל ב"נ גם להקל או רק להחמיר, אך בפשטות הכתובים לא נאמר דלאבות הי' דין שונה משאר ב"נ (מלבד במצוות הנוספות עליהן נצטוו). וקיומם כל התורה כולה הי' רק כהידור וחומרא נוספת בהנהגתם. ויתירה מזו, קבלת המצוות של האבות לא חייבה את זרעם אחריהם - כדחזינן בהא ד"ויקח עמרם את יוכבד דודתו" (וארא ו, כ. וראה באריכות לקו"ש חל"ה מקץ ב). ומכיון שכל קיומם של האבות את התורה כולה הי' רק כהידור וחומרא נוספת בהנהגתם, אין בזה לדחות את המצוות שנצטוו בהן ככל ב"נ].

ובנדו"ד, מצות מילה עומדת בסתירה לציווי שנאמר לנח (נח ט, ה) "אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש" - "השופך דם עצמו" (פירש"י שם, ועד"ז במשנה ב"ק צ, ב ובגמ' שם צא, ב), והיינו שאסור לאדם לשפוך דם עצמו אף אם אין בזה כדי סכנה ואפי' כדי חולי (והיינו לפירש"י שם דקאי בכל האיברים, אכן דעת הרמב"ן שם שהיינו רק באיברים שהנשמה תלוי' בהן. וראה בגמ' ב"ק שם), ובפרט במילה שמביאתו לידי חולי (ראה שבת קלה, ב. ב"מ פו, ב. רש"י ר"פ וירא), ועד שמחללין עלי' את השבת (שבת קלה, ב. ועי' ברמב"ם הל' מילה ספ"א), ועד שבמדרש (תנחומא טז) איתא ש"סכנת נפש היא";

ובזה א"ש הטעם שלא מל א"א עצמו כל-זמן שלא נצטווה, כי הי' זה בסתירה לאיסור שפיכת דם שעליו נצטווה מכלל הציוויים של ב"נ, וכנ"ל שקיום המצוות של א"א הי' בגדר "חומרא" ו"הוספה" בהנהגתו, ואינה יכולה לדחות הציווים שנתחייבו בהם מעיקרא בכלל ב"נ. ורק שלאחר שנצטווה על המילה, הרי הציווי המפורש דמילה **התיר** ו**ן** האיסור דשפיכת הדם.

[ויבואר בזה גם מ"ש הרמב"ם (הל' מילה ספ"א) "שסכנת נפשות דוחה את הכול" ביחוד בנוגע לדחיית מצות מילה, אף שכבר

אמרה לעיל (הל' יסוה"ת רפ"ה) "כל מצוות האמורות בתורה . . וחי בהם ולא שימות בהם", (גם בספק סכנה (יומא פה, ב)). ועוד שאינו מסתפק בזה ומוסיף "ואפשר למול לאחר זמן וא"א להחזיר נפש א' מישראל לעולם". די"ל שכוונת הרמב"ם לבאר בזה, שמאחר ומצות מילה בכללה יכולה להביא לידי חולי הרי שהוו"א שיש למול בזמנה בכל ענין, שעל-כך נתקנה, וקמ"ל הרמב"ם ביחוד שבמקום שיש סכנת נפשות בוודאי מילה נדחית וכו'].

ושוב מובן ש"וישמור משמרתי" דאברהם הי' בכל משך קע"ב שנותיו ("**עקב** אשר שמע אברהם בקולי"), שהרי נמצא שבמשך כל שנים אלו היתה באברהם "שמירה" של כל התורה כולה, ואם כי עדיין לא קיים מצות מילה בפועל, מ"מ הרי זה נכלל בשמירת כל המצוות כולן, כי בנדו"ד קיום התורה הוא דוקא בביטול המילה.

[והנה, לפ"ז לכאו' יש לתמוה גבי יוסף שתבע מהמצרים למול א"ע (רש"י מקץ מא, נו. וראה ב"ר ספ"צ), וה"ז עומד בסתירה לציווי ד"אך את דמכם לנפשותיכם גו'" שנצטוו עליו ב"נ!? וי"ל בזה, דכיון שיוסף הי' השליט על מצרים ואנשי' עמדו תחתיו, ובפרט בזמן הרעב, הרי היו הם כ"מקנת כספו", וכשם שאברהם נצטווה "המול ימול יליד ביתך ומקנת כספך", כך גם יוסף הי' מחוייב בזה, וא"כ בדין הוא שתבע מהם שימולו א"ע (וראה בזה בהרחבה לקו"ש ח"י מקץ ב)].

תורת חיים • מכתבי עצה והדרכה לעבודת השי"ת בחיי היום יום

גילוי הפנימיות הטובה

הסרת ההעלם על נקודת הנפש

...תורת החסידות, אחד מיסודותי' הוא - ההכרה שכל יהודי בנפשו פנימה קשור הוא קשר של קיימא בתורה, תורת חיים, ובמצוותי', אף שבחיצוניותו עושה לפעמים דברים שאינם מתאימים לזה.

שלכן שיטת החסידות היא לקרב את כל איש הישראלי מתוך אהבת ישראל להחזירו לתורה מסיני, ואין בזה משום כפי' על דעתו ורצונו הפנימי והאמתי, אלא הסרת ההעלם והקליפה המכסים על נקודת נפשו הפנימית, וזהו סוד ההצלחה בעבודה לקרב את בני ישראל לאביהם שבשמים, וזוהי שיטת אנשי חב"ד ההולכים בדרכי נועם ובשביל האהבה, אבל מבלי להעלים על האמת מה היא תורה מסיני ובהדגשה אשר ההבנה במח ורגש שבלב צריכים לרדת מעולם המחשבה והרגש לעולם המעשה בפועל ממש, תכלית האדם.

וכבר הובטחנו לא ידח ממנו נדח, וסוף סוף כל אחד יחזור להמקור ממנו לוקח, אשר נמצא גם בכל אחד ואחת בנקודה הפנימית של נפשו.[א]

להראות בגלוי מה שהוא בפנימיות

לפלא שכל הזמן אין ממנה כל ידיעות בכלל ובפרט בניצול כשרונותי' בהחזקת היהדות והפצתה, שזהו תפקידו הנפשי של כל אחד ואחת מישראל בדורנו שנשארו כאודים מוצלים מאש, ומפליא עוד יותר שכנראה אשר בנה... שליט"א לא לבד שאינו מתקרב לאותם הענינים להם צריך להתקרב, אלא אדרבה, ותחת להשתמש בתוקף הדעת שחונן בו בירושה מאבות ואבות אבות כרצונם, משתמש בו להראות שאינו מושפע מכל הידידים האמתים ויכול ללכת דוקא בנתיבות אחרות ולו יהא עקלקלות, ולמרות שבמשך הזמן האחרון ראה כמה נסים מההשגחה העליונה בהנוגע אליו בעצמו, מתבייש לגלות התקשרותו באמת ובפנימיות לכל הקדוש לנו, וכנראה הסיבה "אפשר יאמר מי שהוא שזהו שנגרר אחרי צור מחצבתו", והרי במצב כזה אם הי' שומע דבורים המתאימים ממנה ובתוקף המתאים ובנוסח המתאים, בודאי שהי' זה מעודדו להראות בגלוי מה שהוא בפנימיות - שקבל בירושה, וכנ"ל, הנקודה החסידותית המחדירה את כל כחות האדם, אלא שהיא בהעלם עד שהאדם עצמו יביאה מן ההעלם אל הגלוי.

איני יודע בפרטיות היחסים שביניהם והקישור, אבל לא עת היא עתה להתחשב בכל זה בענין הנוגע לנפש הבן ולאופן סידור חייו בעתיד.

בברכה לבשו"ט בענין זה וגם בשאר הענינים המוזכרים במכתבי מפני ההזדמנות.[ב]

הצלה מנתיבות עקלקלות

מאשר הנני קבלת הפ"נ אודות... שליט"א, ובודאי למותר לעודדו לחפש דרכים המתאימים ואופנים המתאימים לעזור להנ"ל לצאת מה"מבוי סתום" ("טופיק") רוחני שהסביך עצמו ע"י הבושה מפני המלעיגים מבני הנוער המנוער מתורה ומצות, ומפני תוקף הדעת שמנצלו שלא במקומו מתבייש הוא להודות שעשה שגיאה בזה, וכטבע כמה בני אדם בכגון דא רוצה להראות שאדרבה ילך עוד צעד ועוד צעד בדרכו בלתי רצוי' בתכלית, ובטוחני שבהתבוננות ואפשר גם בהתייעצות עם אלו המכירים טבעו של הנ"ל ימצאו כמה דרכים ואופנים, והשי"ת יצליחם.

וידוע מאמר רז"ל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים מלא עולם מלא, ובפרט בכגון דא אשר אבותיו של הנ"ל משתדלים בעדו ותובעים למעלה ולמטה הצלתו מנתיבות עקלקלות בהם הלך בשנים האחרונות.

המחכה לבשו"ט.[ג]

א. אגרות קודש חי"ד עמ' תצו / ב. אגרות קודש חי"ד עמ' עו / ג. אגרות קודש חי"ד עמ' עח–ט

המדור מוקדש לעילוי נשמת
הרה"ת ר' שלמה
בן ר' יעקב ע"ה
יאנג
נלב"ע כ"ז תשרי ה'תשפ"א

דרכי החסידות

מתוך כתבי רבותינו נשיאי חב"ד

"גורר את השומן שנתקבץ על לבו"

"כל אדם הוא מאמין בטבעו, גם הבלתי מאמין כלל באלקי ישראל מאמין הוא באלקים"

האם זוכר הנהו את ילדותו?

בכדי להביא את ההפנה [השינוי אצל האדם] מהכח אל הפועל, הנה בזה יש כמה וכמה דרכים בדרכי נועם תורת החסידות, ואחד מהם הוא ההתוועדות ("פארבריינגען") בזכרונות ימי קדם, להיזכר אודות ימי הילדות ב'בית', אודות הנהגות הבית, ההורים, המלמדים, החברים, ובית המדרש.

ובמוחש ראינו שזה פועל הרבה.

עובדא.

לפני הפסח בא אלי - לסיבה צדדית - איש אחד בא בשנים, כארבעים שנה עו"ד - עתה אינו עוסק בזה - יליד פולין, משכיל וחפשי בדעותיו ובהנהגותיו, ובדברו אתי סיפר אודות חבריו הראשונים בהיותו כבן עשרים, עשרים וחמישה, ועל חופשתם של הצעירים כחמישים שנה מלפנים במדינה, ולא שהיו מזידים כ"א מורדים בדת ישראל, ודרך אגב סיפר מוצאו וגזעו.

אחרי שגמר לדבר, שאלתיו האם זוכר הנהו את ילדותו בהיותו כבן שמונה או עשרה בהיותו עוד בארץ מולדתו, את אבי אביו ואבי אמו, את ביתם, את הרביים אשר אבי אביו ואבי אמו לקחוהו בנסעם אליהם - כי נסעו לשני רביים; האם זוכר הוא את הסעודה שלישית ואת המלוה מלכה בשטיבלאך, ה'על חטא' בערב יום כיפור של זקנו לאחר הטבילה במקוואות הרותחות, והריקודים ה'בוערים' של שמחת תורה.

פסח ראשון שהי' כולו מצה

בכל שאלה ושאלה ודבור ודבור ראיתי אשר הנני גורר את השומן שנתקבץ על לבו והנני מתקרב לגלות את הנקודה הספונה וטמונה במעמקי הביצה ממים עכורים מזרם החיים וכשראיתי שהדלקתי את פתיל ההתעוררות מהתרדמה, אמרתי:

כל אדם הוא מאמין בטבעו, גם הבלתי מאמין כלל באלקי ישראל מאמין הוא באלקים, רק שקוראו בתואר אחר. וכל אדם באשר הוא אדם צריך שיהי׳ לו ה״מקדש״ שלו, ובמקדש צריך להיות מזבח וקדשי קדשים, המזבח הוא ההתבוננות על מה נתנו את חייו; קדשי הקדשים הוא המקום הקדוש ביותר אצל האדם; אם שמחים מהחיים, אזי מודים לאותו אחד שמאמינים בו, אם לא שמחים עם העבר, עושים תשובה ונהיים כמו שצריכים להיות.

באמצע חדש סיון, שוב ביקר אותו האיש הנ״ל ויאמר לי, פסח העבר הי׳ לי פסח ראשון – במשך הזמן יותר על חמשים שנה שעזבתי את בית הורי – שהי׳ כולו מצה, והנני מניח תפילין ומתפלל ג״פ ביום, אוכל כשר ושומר את השבת.

בני ובנותי – הוא ל״ע אלמן ודר במלון – תמהים על החילוף והתמורה שעברתי בארחות חיי מבלי דעת מאין ומדוע, ובאתי להגיד לכם מהנעשה אתי.

אנכי הנה הרבה הי׳ לי לדבר אתו באופן סידור חייו בהוה, אבל מנעתי עצמי מלדבר אתו עמו בזה עד אשר יתרגל במעשה הטוב, כי בטח יש לו הרבה נסיונות מאוהביו רעיו ומכריו, ואף שב״ה אינו נצרך לילדיו ולמכריו כי עשיר הוא, מכל מקום לא רציתי להעמיס עליו עניני התשובה כדין, והשי״ת יהא בעזרו בגשם וברוח.

(אגרות קודש כ״ק אדמו״ר מוהריי״צ נ״ע ח״ה עמ׳ קח ואילך)

